

NHU CẦU CỦA CON NGƯỜI, SỨC KHỎE VÀ CHĂM SÓC ĐIỀU DƯỠNG

Đỗ Văn Bình *

Tóm tắt: Điều dưỡng là khoa học đáp ứng nhu cầu của bệnh nhân. Loài người xuất hiện, tồn tại và phát triển trên trái đất là do được hưởng thụ những nhu cầu cơ bản do thiên nhiên ban tặng và do chính con người sáng tạo ra. Theo thời gian, nhận thức của con người về bản thân, xã hội, thiên nhiên và vũ trụ đã có nhiều thay đổi. Con người là một thể sinh học xã hội, là sản phẩm của sự tiến hóa lâu dài từ giới tự nhiên và giới sinh vật, chịu sự chi phối của môi trường tự nhiên và xã hội cùng các quy luật biến đổi của chúng.

Từ khoá: Sức khỏe, nhu cầu, điều dưỡng, chẩn đoán, can thiệp, chăm sóc.

Summary: *Nursing is the science of meeting the needs of the patient. Humans appear, exist and develop on earth because they enjoy basic needs given by nature and created by man himself. Over time, people's perception of themselves, society, nature and the universe has changed a lot. Man is still a biological social organism, a product of long-term evolution from the natural and biological kingdoms, influenced by the natural and social environment and the laws of their change.*

Keywords: *Health, needs, nursing, diagnosis, intervention, care.*

1. Nhu cầu của con người

Nhu cầu là điều mà con người mong muốn hoặc cần bổ sung, là tình trạng hoặc điều kiện, nếu không đáp ứng được, sẽ hạn chế, cản trở con người thực hiện các chức năng thông thường. Nhu cầu còn được hiểu là sự khác biệt giữa những gì đang tồn tại và những gì con người mong muốn. Nhu cầu của con người thay đổi theo thời gian, đa dạng và phong phú. Tuy nhiên, tồn tại và phát triển là những nhu cầu cơ bản thì không hề thay đổi. Mỗi con người là một thực thể sinh học, xã hội, có nhiều yếu tố giống nhau, nhưng có những đặc điểm riêng không

giống ai. Nhiều nghiên cứu đã đề cập nhu cầu cơ bản của con người với những quan điểm khác nhau, như chính trị, kinh tế, tâm lý,... Nhu cầu cơ bản đã từng được chia thành hai mức: Mức thấp có hai bậc, mức cao có ba bậc. Con người sẽ chuyển sang nhu cầu cao hơn khi nhu cầu dưới nó được đáp ứng (A. Maslow). Có tác giả phân loại thành 3 mức, 6 mức hoặc 7 mức, thậm chí 14 mức nhu cầu cơ bản của con người (V. Henderson). Quan niệm về cuộc sống của con người theo triết lý Phương Đông “Phúc, lộc, thọ” và “Sinh, lão, bệnh, tử” cũng chưa phản ánh đầy đủ nhu cầu cơ bản của con người.

* Khoa Điều dưỡng,
Trường ĐH KD&CN Hà Nội

Con người hiện tại đã sống, làm việc trên các trạm không gian vũ trụ, đã đặt chân lên mặt trăng, trở về trái đất an toàn. Loài người cũng đã hứng chịu những thảm họa thiên nhiên, như bão lụt, sóng thần, dịch bệnh, thảm họa bom nguyên tử, sự cố nhà máy điện hạt nhân, chiến tranh, tai nạn, ô nhiễm của giao thông vận tải và sự bùng nổ của công nghệ thông tin. Nhu cầu cơ bản của con người hiện tại vẫn là sự tồn tại và phát triển. Để tồn tại, con người cần được đáp ứng hai nhu cầu cơ bản:

Một là, nhu cầu thể chất, bao gồm oxy, nước uống và thức ăn. Trong đó, nhu cầu oxy là cấp thiết nhất. Thiếu oxy quá 4 phút, tế bào não bị thoái hóa, con người tuy tồn tại, nhưng không có tư duy, suy nghĩ. Nhu cầu thể chất là nền tảng trong số các nhu cầu cơ bản của con người.

Hai là, nhu cầu an toàn. Con người khó tồn tại khi các thảm họa thiên nhiên, xã hội ập xuống. Nhu cầu thể chất sẽ không đáp ứng được đầy đủ. Nhu cầu an toàn bao gồm an toàn về tính mạng và an toàn về tinh thần. Con người có thể tự tìm kiếm thức ăn, thoát khỏi các thảm họa thiên nhiên, nhưng tư duy, suy nghĩ không phát triển, nếu không có mối quan hệ cộng đồng rộng rãi và sẽ dẫn đến tình trạng lạc hậu, dần dần có thể tự diệt vong. Nhu cầu an toàn là điều kiện để con người tồn tại, phát triển.

Để phát triển con người cần được đáp ứng hai nhu cầu tiếp theo.

Ba là, nhu cầu giao tiếp. Mục đích của giao tiếp là để trao đổi thông tin, học hỏi kinh nghiệm, tiếp thu kiến thức. Thông qua giao tiếp, con người biết cách

bổ sung cho nhu cầu thể chất và nhu cầu an toàn. Nếu không có giao tiếp với những con người khác, thì một cá thể con người lớn lên và phát triển trong trạng thái động vật, không thể trở thành một con người bình thường. Nhu cầu giao tiếp là nhu cầu xã hội đầu tiên và cơ bản nhất để con người phát triển tư duy, suy nghĩ, hành động.

Bốn là, nhu cầu nhân cách. Nhân cách là hành vi ứng xử của một con người với môi trường xã hội và môi trường thiên nhiên. Với vị trí là một thực thể sinh học xã hội, trong mỗi con người đều có lòng tự trọng, có cá tính và văn hóa khác nhau. Hành vi ứng xử với môi trường xã hội và môi trường thiên nhiên đa phần là tích cực, nhưng có không ít tiêu cực. Với mỗi con người “Danh dự mới là điều thiêng liêng, cao quý nhất” [1]. Nhu cầu nhân cách là nhu cầu cơ bản cao nhất.

Các nhu cầu cơ bản của con người có liên quan mật thiết với nhau, với sức khỏe của con người. Một người khỏe mạnh sẽ tự đáp ứng được các nhu cầu của chính mình, bằng cách này hay cách khác là do nhân cách quyết định.

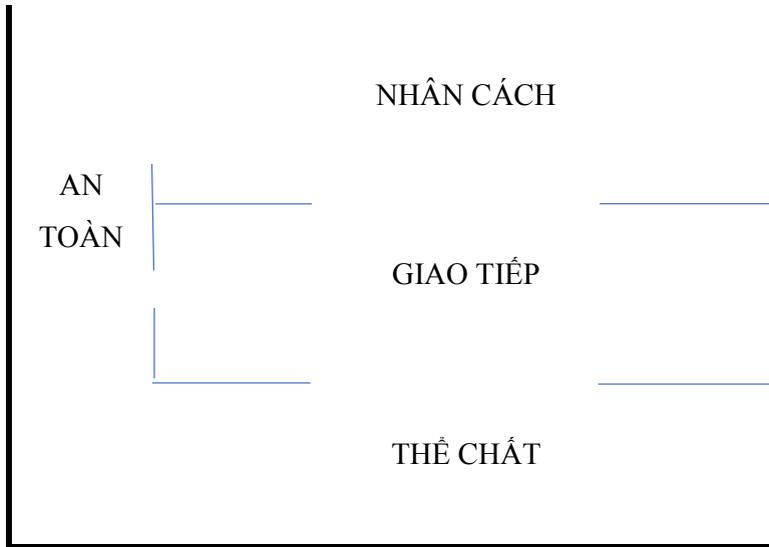
2. Sức khỏe và yếu tố ảnh hưởng

2.1. Định nghĩa sức khỏe: Theo Tổ chức Y tế thế giới (WHO), sức khỏe là trạng thái hoàn toàn thoải mái về thể chất, tinh thần và xã hội, chứ không chỉ là tình trạng không có bệnh tật hoặc ốm yếu.

Khỏe mạnh là trạng thái của một người có đầy đủ các thành tố sức khỏe sau đây:

- *Sức khỏe thể lực* (Physical health).

Đây là thành tố cần thiết nhất của sức khỏe, liên quan đến những chức năng cơ học của cơ thể;

Sơ đồ 1. Sơ đồ nhu cầu cơ bản của con người

(Khoa Điều dưỡng, Trường Đại học Kinh doanh và Công nghệ Hà Nội, 2021)

- *Sức khỏe tâm thần* (Mental health) là khả năng suy nghĩ sáng sủa, rõ ràng, mạch lạc và kiên định;

- *Sức khỏe cảm xúc* (Emothional health) là khả năng cảm nghĩ, xúc động và sợ hãi, thích thú, vui buồn, tức giận và khả năng thể hiện các cảm nhận đó một cách thích hợp; đồng thời cũng là khả năng đương đầu với các stress, sự căng thẳng, nỗi thất vọng và lo lắng;

- *Sức khỏe xã hội* (Social health) là khả năng tạo lập và duy trì mối quan hệ lành mạnh với những người khác trong xã hội;

- *Sức khỏe tâm linh* (Spiritual health). Thành tố này ở một số người liên quan đến niềm tin, tín ngưỡng; một số người khác liên quan đến niềm tin của cá nhân, các nguyên tắc liên quan đến hành vi thực hành để đạt được sự thoải mái về tâm linh;

- *Sức khỏe môi trường xã hội* (Societal health). Môi trường không đáp ứng được các nhu cầu cơ bản về thể lực và tâm hồn, con người không thể được

coi là khỏe mạnh.

Sức khỏe là vốn quý của con người, là động lực phát triển của mỗi gia đình và xã hội.

2.2. Những yếu tố ảnh hưởng đến sức khỏe

Theo Wallace (1991) và một số tác giả khác, có bốn yếu tố chính ảnh hưởng đến sức khỏe: *di truyền, môi trường thiên nhiên và xã hội, hệ thống chăm sóc sức khỏe và hành vi cá nhân.*

Xã hội hiện đại, văn minh lấy con người khỏe mạnh làm mục tiêu phục vụ. Con người đồng thời cũng là nhân tố quan trọng trong sự nghiệp xây dựng xã hội văn minh. Vì vậy, sức khỏe của con người bị chi phối bởi rất nhiều yếu tố: Dinh dưỡng → Nhà ở, tiện nghi → Rèn luyện thân thể → Văn hóa giáo dục → Quy hoạch xây dựng → Giao thông, du lịch → Môi trường thiên nhiên → Môi trường xã hội → Môi trường lao động → Môi trường gia đình → Phát triển kinh tế → Dân số → Tổ chức y tế →

Tình hình thế giới,... Tác động của con người vào xã hội và thiên nhiên cũng khác nhau. “Chúng ta cần một xã hội mà trong đó sự phát triển là thực sự vì con người, chứ không phải vì lợi nhuận mà bóc lột và chà đạp lên phẩm giá con người. Chúng ta cần sự phát triển bền vững, hài hòa với thiên nhiên để đảm bảo môi trường sống trong lành cho các thế hệ hiện tại và tương lai, chứ không phải để khai thác, chiếm đoạt tài nguyên, tiêu dùng vật chất vô hạn và hủy hoại môi trường” [1].

3. Điều dưỡng

3.1. Chăm sóc điều dưỡng

Điều dưỡng ngày nay là một ngành riêng biệt, là khoa học đáp ứng nhu cầu của người bệnh. Người khỏe mạnh có thể tự đáp ứng các nhu cầu cơ bản, người bệnh không tự đáp ứng được, cần sự hỗ trợ của điều dưỡng. Quy trình điều dưỡng 5 bước là công cụ để người điều dưỡng thực hiện và phát huy chức năng chủ động, chức năng phối hợp. Để đáp ứng được nhu cầu của người bệnh, điều dưỡng phải thiết lập được chẩn đoán điều dưỡng. Tuy nhiên, giữa chẩn đoán điều trị (chẩn đoán của bác sĩ) và chẩn đoán điều dưỡng có sáu nội dung khác nhau. Thể hiện ở bảng dưới đây:

TT	Chẩn đoán điều dưỡng (Chẩn đoán chăm sóc)	Chẩn đoán điều trị (Chẩn đoán y khoa)
1	Mô tả phản ứng của bệnh nhân với bệnh tật	Mô tả quá trình bệnh
2	Khác nhau ở mỗi bệnh nhân với cùng một bệnh	Giống nhau ở tất cả các bệnh nhân mắc cùng một bệnh
3	Hướng tới nhu cầu cá nhân của bệnh nhân	Hướng tới xác định bệnh
4	Thay đổi khi phản ứng của bệnh nhân thay đổi	Không thay đổi, duy trì trong suốt thời gian mắc bệnh
5	Bổ sung cho chẩn đoán điều trị bệnh nhân	Bổ sung cho chẩn đoán chăm sóc bệnh nhân
6	Chưa có hệ thống phân loại	Đã có hệ thống phân loại bệnh

3.2. Can thiệp điều dưỡng

Can thiệp điều dưỡng là hoạt động quan trọng nhất để thực hiện hai chức năng, thể hiện trình độ và phẩm chất của người điều dưỡng. Có ba kiểu can thiệp điều dưỡng:

Can thiệp chủ động là các hoạt động thực hành điều dưỡng được pháp luật cho phép, không cần sự chỉ dẫn hay giám sát của nhân viên y tế khác (theo dõi các dấu

hiệu sinh tồn, thay băng rửa vết thương, giáo dục sức khỏe...);

- *Can thiệp phụ thuộc* là can thiệp theo mệnh lệnh hay chỉ dẫn của nhân viên y tế khác. Người điều dưỡng cần nhận định các y lệnh trước khi thực hành các kỹ thuật và biết được khả năng xảy ra các tai biến, biến chứng, không thực hiện y lệnh một cách máy móc;

- *Can thiệp phối hợp* (phụ thuộc lẫn

nhau) là những can thiệp cần thiết phải thực hiện ngay không cần sự chỉ dẫn hay mệnh lệnh. Kiểu can thiệp này đặc biệt quan trọng khi bệnh nhân trong tình trạng cấp cứu, nguy kịch.

3.3. Chăm sóc cơ bản

Chăm sóc cơ bản là chăm sóc trực tiếp, toàn diện ngay từ lần tiếp xúc đầu tiên, khi vào viện, trong suốt thời gian nằm viện, tới khi ra viện cho từng cá nhân, bệnh nhân và do người điều dưỡng đảm nhận. Bốn nhu cầu cơ bản của con người là cơ sở để người điều dưỡng thực hiện 12 nội dung chăm sóc cơ bản đáp ứng nhu cầu của người bệnh: i. Đáp ứng nhu cầu về hô hấp. ii. Đáp ứng nhu cầu dinh dưỡng. iii. Đáp ứng nhu cầu bài tiết, vệ sinh cá nhân hằng ngày. iv. Đáp ứng nhu cầu duy trì thân nhiệt. v. Đáp ứng

nhu cầu tư thế, vận động, luyện tập. vi. Đáp ứng nhu cầu tránh mọi nguy hiểm trong thời gian nằm viện. vii. Đáp ứng nhu cầu ngủ và nghỉ ngơi. viii. Đáp ứng nhu cầu trong giao tiếp. ix. Đáp ứng nhu cầu thoải mái về tinh thần. x. Đáp ứng nhu cầu hoạt động vui chơi giải trí. xi. Đáp ứng nhu cầu lao động, tránh mặc cảm là người vô dụng. xii. Đáp ứng nhu cầu kiến thức y học.

Xuất phát từ nhu cầu cơ bản, các thành tố tạo nên sức khỏe, các yếu tố tác động đến sức khỏe, đồng thời phát huy chức năng chủ động và phối hợp, thực hiện 12 nội dung chăm sóc cơ bản, ngành điều dưỡng phát triển và trở thành trụ cột trong hệ thống chăm sóc y tế cho người dân, góp phần xây dựng xã hội văn minh, hiện đại./.

Tài liệu tham khảo

[1] Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng (2021). *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*. Báo Nhân dân, ngày 17/5/2021.

Ngày nhận bài: 15/12/2021

Ngày phản biện: 15/01/2022

Ngày duyệt đăng: 15/03/2022